

נאמר של נייר

הבימבום המוליך לריקנות * האישי שכימעט
 ורכש את אדמות הג'יפטליק * הפסיכולוגיה כסופרמרקט
 * עזרה ראשונה בספר * העיגול הגראפומני

מקור

במעגל סתום

יהודה אופן חג במעגלי השירה העברית במשך קרוב לשלושים שנה, מבלי שיעלה בידו למקם עצמו ואת שירתו במקום כלשהו של כבוד. הוא נימנה על שיכבה של מושכים בעט, העושים כל שביכולתם על מנת לעיף את ממלאי כרטיסיות הספרים של בית הספרים הלאומי. וזאת בתיקוה, שכן יותירו צל כלשהו בדורות הבאים. ספק רב אם שירתו של יהודה אופן, שלא הותירה צל כלשהו על דורנו, תזכה לעשות כן בדורות הבאים. החודש המחיש אופן בגיל, כי אין ספק, ולו גם הקטן ביותר, שספר הפרוזה אותו הוציא תחת הכותרת "במעגל סגור" — סיפורים של ארבע יבשות יותיר צל צלו של צל כלשהו בתולדות הספרות העברית.

כבר במעמד הלבן, הקודם לעמוד כותרת, המחיש אופן שיש בכונתו להיות תלמיד חרוץ לסופרים רבים. לכן הוא מזהיר את הקורא, במקורות רבה, כי "כל המיון בין דמויות שבספר לדמויות שבמציאות הוא מיקרו כילכר". ועם הערה מחכימה הוא משלח את הקורא ואת המבקר, בחוסר-הגינות בלתי-מקובל, אל העמוד שאחרי עמוד הכותרת, אותו הוא מקדיש "לצויות היחידה לטיפול נמרץ בבית-החולים כילינסון — בהוקרה רבה". במילים אחרות: המחבר עבר התקפת לב, לכן מוטב אלטפו בביקורת רכה. הקדשה זו פעלה את שלה לפחות על עורך מדורי

יהודה אופן
 ציפופים חילייים

הספרות של הארץ, יורם ברונובסקי, ש' כתב במדור הסיפור שלו בליטוף: "הם אינם מסעירים (הסיפורים של אופן), לא מרתקים במיוחד, לקחי התקופה שלהם עמומים, אבל רובם מצטרפים יחד למאמץ ספרותי מעורר אהדה..." הערכה חסרת משמעות.

אם ניתן להעניק לשירתו של יהודה אופן 10 נקודות מתוך סולם של 100 נקודות — הרי שהפרווה שלו ראוייה ל-2 נקודות (שתי נקודות) בלבד. ועל-מנת לזכות בשתי נקודות אלה, הוא מטריח את הקורא ואת המבקר ב-188 עמודים של דפוס צפוף, ועליהם 33 לא-סיפורים, לא-ספרות פועלים; 188 עמודים (כריכה רכה).

מאמרים, לא-מסות ולא-תיאורים מרגשים — אלא גיבוב של אפיונות. מסיבות השמורות עמו מניח אופן כי אופנה נוכחית היא לפתוח ספר בסוף שנות ה-70, במה שניתן לכנות: פתיחה גרמנית. כמו: "הרה-גיר של עיר-המרפא באדי-זכרונות מתנשא היום לנובה לא רב. אולי מאה מטר, אולי חמש-מאות..." משנה המשול לפתיחת ביקורת כזו: "יהודה אופן של הספרות העברית מתנשא היום לנובה לא רב. אולי לפרס אקו"ם, אולי לפרס ניומן..." לא נעים, אבל כבר מהסיפור הראשון, ששמו כשם הקובץ, מרעיף ה-מחבר על המבקר (שגותר בשטח אחרי שהקורא הנבון כבר נימלט לספר אחר) גלריה של בגליונים בנוסח: "אתה תהיה גדול ותלמד גם לשחות בים, גם לשוט כפירה, אמר אבא, ואני רוצה שתבטיח לי הכסחתי לו, וכך היה." באמת שיש להצטרע על שהנפש המספרת הבטיחה, קיימה ולא טבעה. מושמע, לא חסכה לקורא את השיעמום הנוראי הזה.

מתוך עטיפת הספר מסתבר כי מחברו נולד בגרמניה, ממנה גורש על-ידי ה-נאצים. לאורך כל ספרו הוא כמו מתחרט על כך, ועל כן הוא מלאה את הקורא בנוסטלגיה מתקתקה לגרמניה. הקובץ מש-מש כאוטוביוגרפיה באסימונים שחוקים של דמות טרגית נטולת כישרון ספרותי, שניבצר ממנה להתמודד התמודדות רציני-נית עם טכסט של פרוזה. איש מרעיו, או מאנשי בית-ההוצאה שפירסם את ה-קובץ, לא אמרו לו לאופן דבר, ולכן עמוס הספר הזה בהתבסמות של המחבר מ-חוכמותיו שלו עצמו. הוא אפילו מתאר חיזור שלו במילים: "שרקתי לה שריק-תנו המוסכמת — המישה או שישה ציפ-צופים חליליים. מי שלא ראה את סימטת בית-השואבה, לא ראה סימטה מימינו..." מה עניין סימטה להרסיני? מה עוד, שאובייקט החיזור מתואר בהמשך כך: "היתה חסרת מנוחה ונהגה להפתיע בתנאי עותיה, שהקפיצו את חמוקיה הצנועים גליים-גליים..."

גם הלשון העברית של אופן פגומה למדי, וכאשר הוא מתאר ברשימתו אגדת ההר את ההר, הוא מתאר כך: "היה מגוייר-ואריות וקמוט מדרונות..." אי-אפשר לכ-תוב מגוייר ואריות מכיוון שוואדי הוא שקע ולא בלט. אלא שניתן לזקוף בורות זו למישפט הסיום של רשימה זו: "האר-מיני ניסה לפלוט הלצה נדושה, שנבלעה כחשיכה כלעומת שבאה..."

למחבר הקובץ יש מן הסתם, כמה בעיות מיניות, מאחר והאני-המספר מרום את האגו-הגברי שלו למעלות, שאינן מעוררות עורף אמינות, תוך שהוא מדלג משם של גברת אחת לשמה של גברת אחרת. חוסר אמינות זה משתלט גם על שטחים אחרים של הסיפור, ודוגמה להתחסדות זו מצויה בקטע: "...וסמל סימון הסיע אותי לטלביה, אל דירתן של שתי האחיות, שהתוודעו אליהן אשתקד בעת שבאנו לפרק את הבסיס של לחיי — לאחר ה-התנקשות כרוון אחד מארץ שזוהיה..." באמת, מה הריכוך המטושפף הזה, של לאחר ההתנקשות כרוון אחד מארץ שזוהיה...? הרי כל זאטוט מכיר את פרשת רצח ברנדוט, ואם אופן היה מספר אמיתי, הרי שהסיפור על אשתקד בעת ש-באנו לפרק את הבסיס של לחיי עשוי היה לעניין עשרת מונים יותר מכל התישפוכת המילולית שלו.

אחרי פירוק בסיסי לחיי הרי שהרשי-מות/סיפורים מתחילים להיקרא כיומני-סיוול משעממים, בעשירות הסוציאליים ב-ארצות שונות, עם עשירותי מלמלה לשונית. בנוסח: "כאשר עברה הרכבת על פני גשר נפוץ, נראתה לי הדאנובה שמתחתה אפורה מאד. שיתקפה בה כעופרת. השתיקה

אפורה כנכעות המיוערות של בודה..." איזה חוסר כישרון משעמם! הרושם הוא שיהודה אופן סובל מהצורך להנציח ול-שמר על הנייר כל נוד ששלח לאוויר העולם. והוא עושה זאת בצורה אנאכרו-ניסטית עד כדי כך, שכאשר הוא מנציח את ביקורו בפאריס, הוא מנציח תוויה זו תחת הכותרת ליה בשדות אלישע (שדות אלישע הוא הכינוי לשנס-אליזה, בתרגומים ישנים לעברית). פגימות נוס-פות בקובץ זה זועקות, כאשר ממציא ה-מחבר, "מוזון בבית-הספרים" הלאומי, ו-מעיד על כך שהספריה הלאומית לא זכתה לביקור המחבר.

מאחר שמעודי לא פגשתי ביהודה אופן

וקודם לכן נציגה המדיני של הסוכנות היהודית בווישינגטון, פורש בסיפורו סיפור מרתק, שיש להניחו ככותרת-המיוזרה של דור המייסדים. בן-גוריון נהג לומר על ניומן שהוא הצינוני היחיד שישנו באמריקה. כוונתו היתה ליחסו של ניומן ללשון העברית. הסיבה: עמנואל ניומן ינק את העברית עם חלב אמו. בבית אביו, שהיה מורה עברי שהנהיג את הלשון העברית כשפת-דיבור במישפחה, בבית-הספר, וכונה "אלי-עזר בן-יהודה של אמריקה".

בספר זה מביא ניומן סיפורים מרתקים על בני דורו, אם כי לא תמיד מהסיפורים המציגים את מנהיגי הצינונות באור חיובי,

מיפגש בין מנהיגים ציוניים וניכבדים מעבר-היירדן * מאושרים ושמיחים בחלקם

מבלי שסיפורים אלה יטילו דופי כלשהו בניומן או כותרת שהוא מעניק לאחד מפרקי הספר: ציוני גמור, כותרת שלה הוא ראוי להלוטין. פרק מרתק בספר הוא הפרק בהנהלה הצינונית בארץ-ישראל, המתאר את התקופה החל משנת 1932, בה שימש ניומן כחבר ההנהלה הצינונית שבירושלים, והיה שותפו של חיים ארלוזורוב למגעים עם ה-אמיר עבדאללה. המשאומתן עם סבו של המלך חוסיין נועד להעלות את רמת-החיים של תושבי עבר-היירדן, על-ידי יישוב של יהודים בגדה המזרחית ו-בבקעת-היירדן, באיזור המוכר כיום כאדמת הג'יפטליק. וכתב על כך ניומן בסיפורו: "בשיחתנו אישר האמיר עבדאללה כל מה שסופר לנו. עבר-היירדן, אמר, תקדם ב-כרבה יוזמה כלכלית יהודית משום שה-דבר יסייע בפיתוחה וקידומה של ארצו. יהודים וערבים יש להם נקודות שיתוף רבות ומן הראוי שיהיו ידידים... אשר לצד המעשי, הוחלט שבתורת צעד ראשון יתקבל את תנאיו של הכסב-אופציה ל-קראת חוזה מחייב על הכרזה ארוכת-מטק-הקרעקות שדוכר בהן השתרעו על יותר מ-70 אלף דונם בחלק המרכזי של עמק דירדן..." משאומתן שהגיע לקיצו, ב-שורת תככים שלה היו שותפים הן הנציב

ואיני מכירו בכל צורה שהיא, הרי שאני תמהה על שבדש סיפרו כתוב: "והוסיף השני האוטוביוגרפי מותק אל המופשט והמסומל..." מה שסותר את, כל דמיון בין דמויות שבספר... וכו'. מה שמבחיל הוא, כי הספר זכה בפרס אקו"ם לעידוד פיר-סום יצירה, תשל"ז. אם יהיה עלי לקרוא עוד ספרים שכאלה, הרי שאאלץ לתבוע ממעסיקי תוספת סיכון ספרותית. הקובץ במחנה סגור משדר במעגל סתום, בין מחברו לבין עצמו, ולכן לא היה צריך כלל לראות אור בפרוט.

תיעוד

"ציוני גמור"

עמנואל ניומן, אחת הדמויות הסגנוניות ביותר של התנועה הצינונית בארצות-הברית, זכה בשנים האחרונות לחייו לכך שהכל ישכחוהו. תולדותיו, השקפותיו ו-חלקו הרב בהקמתה של מדינת-ישראל, מתוארים בספרו בירת המאבק הצינוני, שראה אור בהוצאת הספריה הצינונית. ניומן, שהיה עד לסוף שנות החמישים נשיא ההסתדרות הצינונית בארצות-הברית,

עמנואל ניומן — בזירת המאבק ה-צינוני פרקי זכרונות; הוצאת הספריה ה-צינונית; 376 עמודים (כריכה קשה).

ניושבים, משמאל לימין: עמנואל ניומן, שני ישיבים, חיים וייצמן, חיים ארלוזורוב, ובסוף השורה זקן השמרים, אברהם שפירא. בין העומדים: יצחק ברק, סון, אברהם אלמליח, מוריס הקסטר, יצחק ברצבי, משה שרת ואהרון כהן.